

Andrea Šajnerová Dušková:

**The application of use-wear analysis on the Czech Upper Paleolithic chipped industry
Posudek disertační práce**

Před více než půl stoletím se metodika trasologie, tj. mikroskopické analýzy pracovních stop na povrchu archeologických artefaktů, zformovala jako významná součást komplexního výzkumu prehistorických lokalit. Její metodika byla vypracovávána nejprve v literatuře ruské a anglo-americké, další výzkumná centra vznikala v Nizozemí, Francii, Švédsku a Itálii, ale v České republice, přestože u nás leží jedny z nejvýznamnějších prehistorických nalezišť, tento směr výzkumu chyběl. Lze citovat pouze dílčí práce, vzniklé např. v Ústavu pro pravěk a časnou dobu dějinnou FF UK Praha (doc. Popelka) a v Ústavu antropologie PřF MU Brno (H. Klempererová). Ostatně není ustálen ani český název („trasologie“ – „traseologie“).

Když jsme zhruba před 15 lety zahajovali program komplexního výzkumu a publikace moravských paleolitických lokalit, bylo nutné tento nedostatek řešit nejprve zvaním cizích specialistů (S. Tomášková, B. Hardy). Od počátku však bylo zřejmé, že vzhledem ke kvantu našeho materiálu i potenciálních informací, které by mohl poskytnout, bude jediným řešením výchova místního specialisty. Jsem rád, že dnes mohu oponovat disertační práci s tímto zaměřením na Univerzitě Karlově.

Andrea Šajnerová Dušková se tomuto tématu věnuje téměř 10 let. Metodicky se orientuje na výzkumné centrum na univerzitě v nizozemském Leidenu, jmenovitě na práce paní van Gijn, kam během té doby pravidelně dojížděla. Nizozemské centrum aplikuje dva typy analýzy, vzhledem k charakteru stop i zvětšení nutnému k jejich pozorování, a to „low power“ (zvětšení až 100x: mechanická poškození hran i ploch, především pravidelné rýhy) a „high power“ (zvětšení až 300x: lesky). Výsledky umožňují nejen lokalizovat části (hrany) nástroje, které byly aktivně používány oproti částem nepoužívaným nebo vsazeným do rukojeti, ale v některých případech také typ zpracovávaného materiálu. Podstatně tak doplňují informace, které o kamenných nástrojích a práci s nimi poskytovala tradiční typologie, registrující pouze formální znaky nástroje. Dále poskytují informace o aktivitách, které na dané lokalitě v minulosti probíhaly (zpracování kůží, masa, kostí, dřeva...). Tyto předpoklady autorka

kontroluje experimentem, a to autentickou prací s vlastními cca 50 nástroji i studiem srovnávací kolekce cca 1000 experimentálních nástrojů uložené v Leidenu.

S tímto metodickým zázemím se Andrea Šajnerová Dušková zapojila do interdisciplinárních projektů komplexního zpracování paleolitických sídlišť, které byly v našem ústavu za posledních 10 let řešeny, ať již šlo o publikaci starších výzkumů doc. B. Klímy (Pavlov) nebo o nové terénní výzkumy (Stránská skála, Dolní Věstonice II, mezolitické jeskyně). Vedle velkých klasických sídlišť moravského pavlovienu (Pavlov, Dolní Věstonice) byly z metodických důvodů přibrány i lokality starší, kde vůči dochování pracovních stop existovala určitá skepse (Stránská skála), a drobná, spíše epizodická stanoviště v jeskyních, kde stopy mohly chybět vzhledem ke krátké době osídlení (Průchodice, Soutěska...). S výjimkou několika malých jeskynních stanovišť (Barová, Za křížem) byly ve všech případech určité konkrétní výsledky dosaženy, ale jejich význam je přirozeně různorodý, vzhledem ke stáří i funkci lokality.

Předložená práce (174 stran anglického textu, tabulky, kresebná a fotografická dokumentace artefaktů) je logicky strukturována do tří hlavních částí, které popisují metodu (historický úvod, artefakty, experimenty, metodika LPA a HPA, čištění vzorků, postdepoziciční změny), výsledky (uspořádáno podle lokalit a poté podle formálního typu nástroje) a přílohy, kde je tabelární formou předložena databáze artefaktů podle lokalit a inventárních čísel.

Vzhledem k velkému kvantu materiálu, pracnosti a časové náročnosti tohoto typu analýzy pracuje autorka pouze se vzorky, nikoli s celými soubory artefaktů (celkem jde o 551 analyzovaných artefaktů). Strategie výběru těchto vzorků sleduje určitá pravidla, a to vzhledem k jejich lokalizaci v ploše sídliště (centrum – periferie) a k formální typologii artefaktů. Výběr vzorků se tak předem podřizuje otázkám, které chce autorka klást.

Na klasických lokalitách pavlovienu konstatuje autorka určité rozdíly jak vzhledem k poloze vzorku (např. Pavlov: vyšší intenzita použití v centru oproti periférii sídliště), tak k funkci (např. Dolní Věstonice II: důraz na zpracování kůží, který se ostatně odráží také ve vyšším podílu kožešinových zvířat který na této lokalitě konstatuje archeozoologie). Pro lokality starší (Stránská skála) či epizodicky osídlené (Průchodice, Soutěska) je významné již to, že pracovní stopy zde byly vůbec identifikovány.

V současnosti se metodika trasologie dále rozvíjí a obohacuje o nové přístupy. Konkrétně jde o výzkum organických reziduí, které se mohou na (neочиštěných) hranách nástrojů dochovat či o stopy mechanických impaktů na extremitách projektilů. Tyto metody, vzhledem k metodické odlišnosti jejich dokumentace, naše pracoviště i nadále zajišťuje zvaním zahraničních specialistů (B. Hardy, A. Yaroshevich) a je otázkou, zda A. Šajnerová Dušková v budoucnu svůj záběr tímto směrem rozšíří, či zda zůstane věrna klasické trasologii.

Jednotlivé příspěvky autorky již byly publikovány, především v řadě Dolnověstonické studie, vždy v kontextu interdisciplinárních projektů směřovaných ke konkrétním lokalitám (Pavlov – Southeast, Dolní Věstonice II, Stránská skála, Prehistorické jeskyně). Předložená práce, která je prvou syntézou české trasologie, včetně historického a metodického úvodu, a nadto psaná v dobré angličtině, by si snad zasloužovala i publikaci samostatnou, která by na mezinárodní úrovni ohlásila, že česká prehistorie se s tímto dluhem vyrovnala. Konkrétní možnost bych viděl např. v edici BAR (British Archaeological Reports), kde již několik podobně orientovaných prací vyšlo. Za zamyšlení by při této příležitosti samozřejmě stála i

otázka institucionálního zajištění trasologického výzkumu v rámci struktur, které má česká archeologie a antropologie k dispozici.

V každém případě předloženou práci plně doporučuji k obhajobě a k udělení titulu PhD.

Prof. PhDr. Jiří Svoboda, DrSc.

Brno, 2. května 2006